

РОЛЬ ЕМОЦІЙНОЇ СТІЙКОСТІ ТА ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОГО «Я» МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

THE ROLE OF EMOTIONAL STABILITY AND LEADERSHIP QUALITIES IN THE FORMATION OF THE PROFESSIONAL IDENTITY OF FUTURE TEACHERS

У статті розглядається актуальна проблема формування професійного «Я» майбутнього педагога в умовах сучасних соціальних і освітніх трансформацій, зумовлених цифровізацією, глобальною нестабільністю та зростаючими морально-психологічними викликами. Автори підкреслюють потребу в новому типі педагога – не лише носії знань, а особистості з високим рівнем емоційної стійкості, моральної відповідальності та лідерських якостей. Формування професійного «Я» розглядається як інтегративний процес, що охоплює когнітивні, емоційно-ціннісні, поведінкові та соціальні компоненти, які забезпечують готовність до ефективної педагогічної діяльності.

Особливу увагу приділено емоційній стійкості – здатності зберігати психологічну рівновагу в умовах професійного стресу, адаптуватися до змін, запобігати емоційному вигоранню. Це критично важливо для підтримання мотивації та педагогічної ефективності. Лідерські якості розглядаються як здатність організовувати, мотивувати учасників освітнього процесу, створювати сприятливий клімат та впливати на розвиток навчального середовища. Педагогічне лідерство тлумачиться не як авторитаризм, а як фасилітація, підтримка командної роботи, емпатія і творчість.

Аналіз наукових джерел засвідчує, що хоча теми емоційної компетентності, стресостійкості та лідерства активно вивчаються, їх інтеграція у формування професійного «Я» майбутніх вчителів потребує глибшого дослідження. Відсутність цілісних моделей і практичних інструментів у системі вищої педагогічної освіти створює бар'єри в підготовці конкурентоспроможних фахівців.

Обґрунтовано необхідність створення безпечного освітнього середовища, що сприяє самопізнанню, рефлексії, розвитку емоційного інтелекту та лідерського потенціалу. Підкреслюється важливість впровадження соціально-емоційного навчання, менторства, коучингу та психолого-педагогічного супроводу у підготовці педагогів.

Формування професійного «Я» – динамічний процес, що залежить від індивідуальних особливостей, мотивації, середовища та практики. Розвинені емоційна стійкість і лідерські якості сприяють самореалізації вчителя, покращують мікроклімат у колективі, підвищують якість педагогічної взаємодії й створюють умови для формування відповідальних, креативних та адаптивних учнів.

У підсумку визначаються перспективи подальших досліджень щодо розробки ефективних технологій і підходів до формування професійного «Я» майбутніх педагогів з урахуванням сучасних викликів і цифрових можливостей.

Ключові слова: професійне «Я» педагога, емоційна стійкість, педагогічне лідерство, професійна ідентичність, соціально-емоційне навчання, педагогічна рефлексія, про-

фесійна самореалізація, підготовка майбутніх педагогів.

The article discusses the pressing issue of shaping the professional identity of future teachers in the context of contemporary social and educational transformations caused by digitalization, global instability, and growing moral and psychological challenges. The authors emphasize the need for a new type of teacher – not only a bearer of knowledge, but also a personality with a high level of emotional stability, moral responsibility, and leadership qualities. The formation of a professional identity is seen as an integrative process that encompasses cognitive, emotional-value, behavioral, and social components that ensure readiness for effective pedagogical activity.

Particular attention is paid to emotional stability – the ability to maintain psychological balance in conditions of professional stress, adapt to change, and prevent emotional burnout. This is critical for maintaining motivation and pedagogical effectiveness. Leadership qualities are seen as the ability to organize and motivate participants in the educational process, create a favorable climate, and influence the development of the learning environment. Pedagogical leadership is interpreted not as authoritarianism, but as facilitation, support for teamwork, empathy, and creativity.

An analysis of scientific sources shows that although the topics of emotional competence, stress resistance, and leadership are actively studied, their integration into the formation of the professional “I” of future teachers requires more in-depth research. The lack of comprehensive models and practical tools in the higher education system creates barriers to the training of competitive specialists.

The need to create a safe educational environment that promotes self-awareness, reflection, the development of emotional intelligence, and leadership potential is justified. The importance of introducing social and emotional learning, mentoring, coaching, and psychological and pedagogical support in teacher training is emphasized.

The formation of a professional “I” is a dynamic process that depends on individual characteristics, motivation, environment, and practice. Developed emotional stability and leadership qualities contribute to the self-realization of teachers, improve the microclimate in the team, increase the quality of pedagogical interaction, and create conditions for the formation of responsible, creative, and adaptive students.

As a result, prospects for further research on the development of effective technologies and approaches to the formation of the professional “I” of future teachers are identified, taking into account modern challenges and digital opportunities.

Key words: professional “I” of a teacher, emotional stability, pedagogical leadership, professional identity, social and emotional learning, pedagogical reflection, professional self-realization, training of future teachers.

УДК 159.942.3+316.46]:378.091:
373.5.011.3-051
DOI <https://doi.org/10.32782/ip/85.1.33>

Матвієнко О.В.,
докт. пед. наук, професор,
завідувач кафедри початкової освіти
та інноваційної педагогіки
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова

Химич М.А.,
студентка II курсу
педагогічного факультету
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова

Постановка проблеми у загальному вигляді. Трансформаційні процеси, що відбуваються у сфері освіти в умовах глобальної нестабільності, цифровізації, соціальних викликів і морально-психологічного напруження, актуалізують потребу в новому типі педагога – не лише фахівця зі знань, а й емоційно стійкої, морально відповідальної, лідерськи активної особистості. У сучасному суспільстві, де освітній простір все частіше функціонує в умовах кризи – воєнної, екологічної, психосоціальної – значно підвищуються вимоги до внутрішньої готовності вчителя діяти не лише як викладач, а як наставник, організатор, психологічно стабільний фасилітатор взаємодії. У цьому контексті питання формування професійного «Я» майбутнього педагога набуває особливого значення.

Професійне «Я» педагога є складною інтегративною категорією, яка включає в себе усвідомлення професійної ідентичності, систему цінностей, мотиваційно-сміслові орієнтири, емоційно-вольову стабільність, здатність до самоаналізу, самореалізації та рефлексії. Його формування в процесі професійної підготовки вимагає цілеспрямованого розвитку не лише когнітивного компонента, а й глибоких особистісних якостей, зокрема емоційної стійкості та лідерських здібностей.

Емоційна стійкість виступає як здатність особистості зберігати функціональну цілісність у ситуаціях професійного стресу, ефективно реагувати на конфлікти, адаптуватися до змін, підтримувати власне психоемоційне здоров'я. Для педагога, який постійно перебуває у полі міжособистісної взаємодії, в умовах підвищеного емоційного навантаження, сформована емоційна стійкість є запорукою педагогічної ефективності, збереження професійної мотивації та профілактики емоційного вигорання.

Не менш важливим компонентом професійного зростання майбутнього педагога є лідерство – як здатність до ініціативності, впливу, організації педагогічного процесу та взаємодії з учасниками освітнього середовища. Педагогічне лідерство сьогодні розглядається не як авторитарне управління, а як вміння мотивувати, вести за собою, сприяти командній роботі, творити безпечне й розвивальне середовище. Наявність лідерських якостей корелює з високим рівнем професійної рефлексії, креативності, здатності до інноваційної діяльності та міжособистісного впливу – усіх тих характеристик, що формують стійке і гнучке професійне «Я».

Попри науковий і практичний інтерес до проблеми емоційного інтелекту, стресостійкості, педагогічного лідерства, ще недостатньо досліджено механізми їх взаємозв'язку та впливу саме на формування професійного «Я» майбутнього

педагога. Відсутність цілісної моделі, яка б інтегрувала особистісний розвиток майбутнього вчителя в контексті його внутрішньої готовності до професійної реалізації, ускладнює процес підготовки конкурентоспроможного фахівця.

Таким чином, проблема вивчення ролі емоційної стійкості та лідерських якостей у процесі становлення професійної ідентичності майбутнього педагога є не лише актуальною, а й потребує нових наукових підходів, міждисциплінарного аналізу та створення ефективних педагогічних умов для її реалізації в системі вищої педагогічної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальність дослідження ролі емоційної стійкості та лідерських якостей у формуванні професійного «Я» майбутнього педагога підтверджується зростаючою кількістю емпіричних і теоретичних праць у вітчизняному та зарубіжному науковому просторі. Сучасна педагогічна наука дедалі частіше розглядає становлення професійної ідентичності не лише як процес засвоєння знань і компетентностей, а як глибоке особистісне перетворення, яке охоплює розвиток стресостійкості, емоційного інтелекту, лідерського потенціалу, здатності до саморефлексії й ефективної комунікації.

У дослідженні Baatz J. and Wirzberger M. наголошується, що емоційна стійкість повинна розглядатися як ключова професійна компетентність педагога, що забезпечує його психоемоційне благополуччя в умовах зростання освітніх викликів. Автори підкреслюють, що resilience має бути інтегрованим елементом професійної підготовки педагогів, а не лише наслідком індивідуального досвіду [6].

Savina E., Fulton C. і Beaton C. розробили концептуальну модель емоційної компетентності вчителя, яка охоплює когнітивну оцінку емоцій, їхню регуляцію та соціальну емпатію. Вони доводять, що високий рівень емоційної компетентності позитивно впливає на здатність педагога встановлювати якісні взаємини з учнями та колегами, що є критично важливим для формування цілісного професійного «Я» [12].

Згідно з результатами Li M., Liu F. і Yang C., емоційний інтелект педагогів прямо пов'язаний із організаційною прихильністю та внутрішньою мотивацією до професійного зростання. У їхній моделі продемонстровано, як емоційна регуляція впливає на задоволеність роботою, а отже, на сталість ідентичності педагога [11].

Tian Y. і Guo Y. зосереджуються на впливі трансформаційного лідерства на профілактику емоційного вигорання вчителів. Автори виявили, що високий рівень лідерських якостей, поєднаний із самоефективністю та емоційним інтелектом, істотно знижує рівень стресу та сприяє збереженню професійного ентузіазму [14].

Collie R., Shapka J. та Perry N. доводять, що позитивний шкільний клімат, підтриманий елементами соціально-емоційного навчання, знижує рівень професійного стресу, підвищує задоволеність працею та викладацьку ефективність. Це створює умови для гармонійного розвитку особистісно-професійної ідентичності вчителя [7].

У праці Steward J. висвітлюється роль емоційної стійкості для лідерів шкільного середовища. Автор підкреслює, що здатність до емоційного самозбереження, адаптації та саморегуляції є фундаментальною умовою сталого лідерства в освіті [13].

Kaur I., Shri C. і Mital K. виокремлюють емоційний інтелект як детермінанту ефективного викладання, зокрема через здатність педагога створювати атмосферу довіри, взаєморозуміння та відкритого діалогу, що є основою педагогічного лідерства й рефлексивної професійної позиції [9].

Дослідження Zadok A., Benoliel P. і Schechter C. доповнює розуміння зв'язку між трансформаційним лідерством та організаційною стійкістю. Автори підкреслюють, що лідери освіти, які мають високий рівень емоційного інтелекту, здатні ефективно адаптуватися до змін, підтримувати педагогічний колектив і транслювати професійні цінності [15].

У вітчизняному контексті значну увагу цій тематиці приділяють українські науковці. Так, Гриньова Н. досліджує особливості формування емоційної стійкості у майбутніх педагогів в контексті взаємодії з учнями з особливими освітніми потребами. Авторка підкреслює необхідність цілеспрямованого розвитку емоційної компетентності в умовах інклюзивної освіти [1].

Гриньова Н. та Данілевич Л. вказують на роль рефлексивних технологій у розвитку емоційної стійкості студентів педагогічних спеціальностей. За результатами досліджень, включення майбутніх учителів у ситуації емоційного моделювання сприяє розвитку професійної витримки [8].

Ковальська В. розглядає педагогічне лідерство як умову формування мотиваційно стимулювального освітнього середовища. Авторка доводить, що лідерство проявляється не лише в управлінні, а й у здатності педагога надихати, спрямовувати та підтримувати інших [10].

Жушма Т. пропонує низку педагогічних умов формування лідерських якостей у студентів педагогічних ЗВО, серед яких – участь у проєктній діяльності, командній взаємодії, розвиток критичного мислення [3].

Матвієнко О. й Химич М. у своїх публікаціях висвітлюють роль соціально-емоційного навчання як платформи для створення безпечного освітнього простору. Вони також пропонують практики психосоціальної підтримки вчителів, спрямовані на формування емоційного благополуччя, що є базисом для стійкого професійного «Я» [4; 5].

Дужик Н. у свою чергу наголошує на необхідності включення соціально-емоційної грамотності до системи педагогічної підготовки як інтегративного елемента формування професійної особистості вчителя [2].

Таким чином, проведений аналіз свідчить про чітке визнання в науковій літературі того факту, що емоційна стійкість і лідерські якості є фундаментальними компонентами становлення професійної ідентичності сучасного педагога. Попри значний обсяг досліджень, інтегративне вивчення цих характеристик у взаємозв'язку та їх практична реалізація в системі професійної підготовки потребують подальших досліджень.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Сучасна система вищої педагогічної освіти висуває нові вимоги до формування професійного «Я» майбутнього педагога, що зумовлюється соціальними трансформаціями, емоційними викликами та зростанням значущості особистісних якостей у професійній діяльності вчителя. Упродовж останніх десятиліть науковцями приділено значну увагу окремим аспектам розвитку емоційної стійкості, лідерських якостей, а також професійного самовизначення майбутніх педагогів. Разом із тим, попри наявність вагомого теоретичного та практичного доробку, у науковому дискурсі залишаються частково не розкритими деякі важливі питання.

Зокрема, недостатньо опрацьованими є механізми інтеграції розвитку емоційної стійкості та лідерських якостей у процес формування цілісного професійного «Я» майбутнього педагога. Недостатньо досліджено, як саме емоційна стабільність та здатність до лідерства взаємодіють у контексті професійної ідентичності особистості вчителя, які чинники сприяють або, навпаки, гальмують розвиток цієї взаємодії. Потребує подальшого вивчення вплив освітнього середовища, зокрема умов педагогічної практики, на становлення професійного «Я» в умовах емоційного напруження та соціальної турбулентності.

Невирішеними залишаються також питання щодо розроблення ефективних педагогічних стратегій, спрямованих на одночасний розвиток емоційної саморегуляції та лідерського потенціалу студентів педагогічних спеціальностей. Актуальною є й потреба в пошуку оптимальних психолого-педагогічних умов, які б забезпечували гармонійне поєднання емоційної зрілості, відповідальності, ініціативності, здатності до прийняття рішень і рефлексії як складових професійного «Я».

Тож, актуальність подальших наукових розвідок зумовлена потребою глибшого осмислення і цілісного підходу до вивчення ролі емоційної стійкості та лідерських якостей у формуванні професійного «Я» майбутнього педагога як комплексного психолого-педагогічного феномена.

Метою статті є дослідження взаємозв'язку емоційної стійкості та лідерських якостей у формуванні професійної ідентичності майбутнього педагога; проаналізувати педагогічні умови, що сприяють розвитку цих ключових особистісно-професійних характеристик у студентів педагогічних спеціальностей; обґрунтувати взаємозалежність між емоційною стабільністю, лідерським потенціалом та професійною самореалізацією в освітній сфері, враховуючи сучасні трансформаційні процеси та виклики освітнього середовища.

Виклад основного матеріалу. Сучасне освітнє середовище характеризується високим рівнем нестабільності через різноманітні зовнішні (соціальні, політичні, економічні, воєнні, психологічні) та внутрішні (інституційні, організаційні, ціннісні) фактори. В таких умовах система вищої педагогічної освіти потребує формування вчителя нового типу. Сучасний педагог має бути не лише фахівцем, який володіє предметними знаннями, але й особистістю з розвиненою емоційною стійкістю, впливовістю, критичним мисленням і внутрішньою зрілістю. Емоційна стійкість і лідерські якості стають ключовими компонентами професійного становлення майбутнього вчителя та невід'ємною частиною його професійного «Я».

Професійне «Я» – це комплексне поняття, що виходить за межі ідентичності та самосвідомості. Воно включає: здатність до самоаналізу, прийняття фахової ролі, емоційну стабільність, внутрішню мотивацію до педагогічної роботи, відповідальність за результати, а також ініціативність, творче мислення та вміння працювати в непередбачуваних умовах. Розвиток цих компетенцій потребує системного підходу в професійній підготовці педагогів.

Професійне «Я» майбутнього педагога структурно постає як інтегрована психолого-педагогічна система, що об'єднує чотири ключові компоненти. Когнітивний компонент містить професійні знання, усвідомлення педагогічної місії та розуміння функціональних обов'язків. Емоційно-ціннісний компонент поєднує професійну мотивацію, емоційне ототожнення з педагогічною діяльністю та особистісну ціннісну систему. Поведінковий компонент проявляється через рефлексивні здібності, саморегуляцію, відповідальне прийняття рішень та готовність діяти в мінливих умовах. Соціальний компонент включає комунікативну компетентність, емпатію, співпрацю та лідерські якості. Ця модель відображає професійне «Я» як динамічну структуру, що розвивається завдяки педагогічному досвіду, впливу освітнього середовища та особистісної рефлексії.

Емоційна стійкість у цьому контексті постає не лише як адаптивна риса, необхідна для подолання стресу або складних ситуацій у професійній діяльності, а як цілісна професійна компетентність,

яка включає здатність до емоційної саморегуляції, контроль над афектами, гнучке реагування на зміну умов, збереження внутрішнього балансу в кризових ситуаціях та попередження синдрому професійного вигорання. Baatz J. і Wirzberger M. [6] трактують емоційну стійкість як «незамінну професійну компетентність педагога у світі зростаючої психологічної напруги», підкреслюючи її зв'язок із професійним благополуччям та збереженням ідентичності вчителя. Savina E., Fulton C. і Beaton C. розглядають емоційну компетентність як модель, що інтегрує здатність до самоспостереження, управління емоційними станами та емпатії – тобто елементи, критично важливі для професійного розвитку педагогів [12].

Водночас, лідерські якості, за умови їх правильного розвитку, доповнюють емоційну стійкість активною позицією впливу, здатністю організовувати міжособистісну взаємодію, формувати довірливий клімат, надихати учнів і колег, приймати обґрунтовані рішення в складних умовах. На думку Tian Y. і Guo Y., наявність лідерського потенціалу тісно корелює з підвищенням самооцінки, професійної самостійності та зменшенням рівня професійного виснаження. Дослідники вказують, що вчителі з високим рівнем емоційного інтелекту та трансформаційного лідерства краще адаптуються до нових вимог, ефективніше комунікують з учасниками освітнього процесу та впливають на шкільне середовище як агенти позитивних змін [14].

Однак, варто наголосити, що лідерство в педагогіці – це не домінування чи управлінський контроль, а здатність бути точкою опори для інших, координатором, модератором, фасилітатором взаємодії. У дослідженнях Zadok A., Benoliel P. і Schechter C. підкреслюється, що педагогічне лідерство є особливо важливим в умовах складності шкільного середовища: саме здатність до організаційної стійкості, емоційного впливу та управління невизначеністю визначає ефективність учителя-лідера [15].

Порівняльний аналіз міжнародного досвіду підготовки педагогічних кадрів засвідчує наявність спільних підходів до формування емоційної стійкості та педагогічного лідерства як ключових професійних якостей. У Фінляндії, зокрема, в межах магістерських програм для вчителів інтегруються практики емоційної гнучкості (emotional agility), що спрямовані на розвиток здатності до саморегуляції, емоційного усвідомлення та адаптації до стресогенних факторів шкільного середовища. У Канаді концепція «емоційного благополуччя вчителя» включена до Canadian Teacher Frameworks, де вона розглядається як один із базових стандартів професійної компетентності. У США соціально-емоційне навчання (SEL) стало системною складовою в програмах підготовки вчителів: воно забезпечує розвиток емпатії, етичного лідерства,

навичок ненасильницької комунікації та створення безпечного середовища для всіх учасників освітнього процесу. Такий досвід свідчить про актуальність інтеграції емоційного інтелекту та лідерських якостей у зміст педагогічної освіти на глобальному рівні. Національні вчені також активно розробляють концептуальні основи соціально-емоційної підготовки майбутніх педагогів. Гриньова Н., Данілевич Л., Ковальська В., Жушма Т., Матвієнко О. та Химич М. підкреслюють важливість системного підходу до розвитку особистісних якостей студента в освітньому середовищі вишу. Автори доводять, що ефективне формування професійного «Я» можливе лише за умов інтеграції знань і практик розвитку емоційної сфери, лідерських навичок, рефлексії, критичного мислення та саморегуляції. Особливої уваги заслуговує застосування практик соціально-емоційного навчання (SEL), яке сприяє формуванню психологічної стійкості, навичок співчуття, асертивності та відповідальності.

Проте на практиці впровадження таких підходів натрапляє на суттєві перешкоди, що ускладнюють формування цілісної професійної ідентичності майбутнього педагога. Ключовими проблемами є недостатня інтеграція емоційно-особистісних компонентів у навчальні програми, надмірна зосередженість на когнітивних аспектах підготовки та несистемний розвиток лідерських якостей.

У більшості закладів вищої педагогічної освіти відсутні ефективні інструменти формування емоційної стійкості студентів, що призводить до поверхневого опанування цієї важливої компетентності. Ситуацію погіршують академічне перевантаження, брак особистісної підтримки з боку наставників, обмежені можливості для самопізнання та відсутність безпечного середовища для автентичного самовираження.

Ці фактори негативно впливають на процес професійної ідентифікації студентів і знижують їхню здатність ефективно адаптуватися до реальних викликів педагогічної діяльності.

Суттєвою умовою ефективної реалізації цих процесів є створення сприятливого емоційного клімату в закладах вищої освіти, де відбувається підготовка педагогів. Це має бути безпечне, довірливе, відкрито-комунікативне середовище, що заохочує до самовираження, проєктної активності, рефлексивної взаємодії. Collie R., Shapka J., Perry N. акцентують на тому, що позитивний клімат у навчальних закладах безпосередньо впливає на зниження рівня стресу у викладачів та студентів, підвищує їхню мотивацію та загальну ефективність освітнього процесу [7].

Більше того, рівень емоційної стійкості та лідерської зрілості вчителя впливає не лише на його особисту ефективність, а й на стан освітнього мікроклімату в учнівському та педагогічному колективах. Високий рівень емоційної саморегуляції

забезпечує здатність учителя знижувати рівень напруження в класі, швидко налагоджувати контакт із дітьми різного темпераменту, реагувати на конфліктні ситуації конструктивно та без деструктивних афектів. Лідерські риси – зокрема емпатійність, відкритість до діалогу, ініціативність, делегування відповідальності – сприяють формуванню згуртованих спільнот, побудованих на довірі й повазі. Педагог, який володіє такими якостями, стає не лише фахівцем, але й соціальним агентом змін, здатним впливати на культуру школи, формувати ціннісне середовище та мотивувати учнів до особистісного зростання.

Важливо усвідомлювати динамічну природу формування професійного «Я», яке залежить від багатьох факторів: соціальних очікувань, індивідуальних особливостей, набутого педагогічного досвіду, стилю навчання, типу мотивації та професійної ідентифікації. Саме тому підготовка майбутніх педагогів потребує індивідуалізованого підходу, що враховує унікальні траєкторії розвитку кожного студента та націлений на виховання внутрішньо вмотивованих, соціально активних і емоційно збалансованих фахівців.

Трансформація педагогічної освіти відповідно до сучасних викликів є нагальним питанням, що потребує переосмислення фундаментальних засад професійної підготовки. Впровадження компетентнісного підходу має зосереджуватись на розвитку емоційного інтелекту, рефлексивних навичок та морального лідерства майбутніх педагогів. Ефективним рішенням стане інтеграція традиційної академічної підготовки з практиками коучингу, менторства та тренінгами емоційної грамотності.

Модулі соціально-емоційного навчання повинні бути обов'язковими компонентами навчальних планів, а не додатковими елементами. Важливо також забезпечити персоналізовані освітні траєкторії, що сприятимуть самопізнанню студентів, розвитку їхнього критичного мислення та формуванню професійної відповідальності. Цей комплексний підхід не лише оновить систему педагогічної освіти, але й забезпечить підготовку вчителів, готових відповідати на виклики сучасного суспільства.

На основі проведеного аналізу можна констатувати, що емоційна стійкість та лідерські якості формують єдиний психолого-педагогічний комплекс, який є фундаментом професійної реалізації педагога. Інтегративний підхід до розвитку емоційного інтелекту, етичного лідерства, особистісної зрілості та соціальної відповідальності повинен стати пріоритетним напрямком сучасної педагогічної освіти. Це створить умови для підготовки вчителя нової формації – професіонала, який не обмежується трансляцією знань, а здатний надихати, підтримувати, вести за собою та формувати

освітній простір, де розвиваються автономні, відповідальні та критично мислячі особистості.

Висновки. Теоретичний аналіз формування професійного «Я» майбутнього вчителя виявив багатовимірність та інтегративність цього процесу, який є визначальним для успішної педагогічної діяльності. Формування професійного «Я» охоплює не тільки засвоєння фахових компетентностей, але й розвиток глибокого розуміння педагогічного покликання, здатності до рефлексії, формування стійкої системи морально-етичних цінностей та внутрішньої мотивації до освітньої діяльності.

Сучасні виклики суспільства – війна, глобалізація, цифровізація освіти та необхідність розвитку компетентностей XXI століття – потребують нових підходів до підготовки педагогічних кадрів. Формування професійного «Я» майбутніх учителів має відбуватися системно через цілеспрямовану педагогічну підтримку, створення рефлексивного освітнього середовища, наставництво та практикоорієнтоване навчання.

Ключовими напрямками професійного розвитку стають: емоційний інтелект, самопізнання, саморегуляція, психологічна стійкість та суб'єктність у професійній взаємодії. Інтеграція цих елементів у підготовку сприятиме становленню цілісної, соціально відповідальної та конкурентоздатної особистості вчителя, готового ефективно працювати в умовах постійних змін.

Подальші дослідження мають зосередитись на розробці та апробації інноваційних педагогічних технологій для розвитку професійного «Я» в сучасних умовах, зокрема із застосуванням цифрових освітніх ресурсів, психолого-педагогічного супроводу, арттерапевтичних методик та партнерської співпраці між усіма учасниками освітнього процесу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гриньова Н. В. Формування емоційної стійкості майбутніх педагогів до роботи з учнями з особливими освітніми потребами. *Психологічні студії*. 2023. № 3. С. 31–37. URL: <https://doi.org/10.32782/psych.studies/2023.3.4>
2. Дужик Н. Соціально-емоційне навчання в системі сучасних педагогічних знань. *Humanities Science Current Issues*. 2020. Т. 2, № 27. С. 186–192. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/27.203552>
3. Жушма Т. В. Педагогічні умови формування лідерських якостей у майбутніх викладачів вищої школи. *Academis notes. Series: Pedagogical sciences*. 2024. Т. 6. С. 93–99. URL: https://doi.org/10.59694/ped_sciences.2024.06.093

4. Матвієнко О., Химич М. Благополуччя дітей та педагогів: дієві інструменти та практики психосоціальної підтримки. *Освітньо-науковий простір*. 2025. Т. 1, № 8 (1). С. 64–74. URL: [https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.8\(1\)/1.2025.06](https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.8(1)/1.2025.06)
5. Матвієнко О., Химич М. Соціально-емоційне навчання як засіб створення безпечного освітнього простору. *Освітньо-науковий простір*. 2024. Т. 1, № 7 (2). С. 75–84. URL: [https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.7\(2\)/1.2024.08](https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.7(2)/1.2024.08)
6. Baatz J., Wirzberger M. Resilience as a professional competence: a new way towards healthy teachers?. *Social Psychology of Education*. 2025. Vol. 28, no. 1. URL: <https://doi.org/10.1007/s11218-024-10010-8>
7. Collie R. J., Shapka J. D., Perry N. E. School climate and social-emotional learning: Predicting teacher stress, job satisfaction, and teaching efficacy. *Journal of Educational Psychology*. 2012. Vol. 104, no. 4. P. 1189–1204. URL: <https://doi.org/10.1037/a0029356>
8. Hryniowa N., Danilevich L. Development of emotional resistance of future teachers. *"Scientific notes of the University" KROK*. 2023. No. 3(71). P. 176–183. URL: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2022-71-176-183>
9. Kaur I., Shri C., Mital K. M. The Role of Emotional Intelligence Competencies in Effective Teaching and Teacher's Performance in Higher Education. *Higher Education for the Future*. 2019. Vol. 6, no. 2. P. 188–206. URL: <https://doi.org/10.1177/2347631119840542>
10. Kovalska V. S. Pedagogical leadership as a condition for the formation of a stimulating educational environment of a modern educational institution. *Innovate Pedagogy*. 2023. Vol. 1, no. 62. P. 157–160. URL: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/62.1.32>
11. Li M., Liu F., Yang C. Teachers' Emotional Intelligence and Organizational Commitment: A Moderated Mediation Model of Teachers' Psychological Well-Being and Principal Transformational Leadership. *Behavioral Sciences*. 2024. Vol. 14, no. 4. P. 345. URL: <https://doi.org/10.3390/bs14040345>
12. Savina E., Fulton C., Beaton C. Teacher Emotional Competence: A Conceptual Model. *Educational Psychology Review*. 2025. Vol. 37, no. 2. URL: <https://doi.org/10.1007/s10648-025-10018-2>
13. Steward J. Sustaining emotional resilience for school leadership. *School Leadership & Management*. 2013. Vol. 34, no. 1. P. 52–68. URL: <https://doi.org/10.1080/13632434.2013.849686>
14. Tian Y., Guo Y. How Does Transformational Leadership Relieve Teacher Burnout: The Role of Self-Efficacy and Emotional Intelligence. *Psychological Reports*. 2022. P. 003329412211257. URL: <https://doi.org/10.1177/00332941221125773>
15. Zadok A., Benoliel P., Schechter C. Organizational resilience and transformational leadership for managing complex school systems. *Frontiers in Education*. 2024. Vol. 9. URL: <https://doi.org/10.3389/feduc.2024.1333551>